،، ان من الشعر حكمة،، (الحديث)
د شعر و شاعرۍ په اړه
شرعي
حکم
Ketabton.com
مقاله
لیکوال
شریف الله تنها

(c) ketabton.com: The Digital Library

معرفت

د ژانر ډول... مقاله

د مقالې نوم................ شعر و شاعري او په اړه يې شرعي حُکم

ليکوال..شريف الله تنها

د تليفون شميره................................0093706996648

برېښنا ليک ....shariftanha600@gmail.com

د واټساف شميره...............................0093779385830

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

ځینې منابع شـاعر د قام سـترګې بولې او وايي چې شـاعر د خپل دین، کلتور، ژبې او ټولنې څرګندونکی وي. نو دا چې شـاعر دغه درنده ذمواري په خپلو اوږو اخیسـتې ده، باید په احطیاط سره قدم پوره کړي. ولې چې پوهان وايي درې څېزونه باید په پام او احطیاط سره پورته شي. لومړی قسم. مطلب دا چې د قسم په کولو کې له احطیات څخه کار واخلي. دوهم قلم، ولې چې که د قلم په واسـطه یو شـخص دواړه جهانه یعنې دنیا او خت ګټلی شي، نو دغه دواړه له لاســه ورکولای هم شي او دریم قدم دی چې باید په پام سره کېښودل شي.

د ځینو شاعرانو شعرونو دې ته اړ کړم چې د شعرو شاعری په اړه شرعي منابع یعنې قرآن او حدیث مطالعه کړم، نو یوه طرحه وه چې د خدا په توفیق او د ملګرو په تشویق مې عملي جامه ورواغوسته.

د دې مقالې له لیکلو څخه زما هدف مقدس دین اسلام، خوږې ژبې پښتو او ادب ته خدمت کول دي او ارزښت یې په دې کې دی چې یو خو موضوع نوې ده او بله دا چې نن سبا ورته اړتیا تر حده ډېره ده.

دا چې په پښتو ژبه کې مې په دې اړه ډېر څه نه وو لوستي، شاید چې زما دا کوچنۍ هڅه یو نوښت وي.

په دې اړه ما ته ډېرې پوښـتنې پیدا شـوې وې لکه.آیا اسلام موږ ته د شعر د ویلو،لیکلو او اورېدلو اجازه راکوي؟ سـتر خالق الله رب العزت په دې اړه څه فرمایلي دي؟ آیا د نبي(ع) په وخت کې شـعرو شـاعري شـوې وه او که شوې وه نو نبي(ع) یې په اړه څه ویلي دي؟ له مطالعې وروسته مې دغه ټولې پښتنې ځواب شوې. د دې مقالې په لیکنه کې مې د کتابتوني څېړنې او تشریحي مېتود څخه ګټه اخیستې ده.

نور نو سـتاسې او مقالې تر منځ د بېلتون دېوال جوړېدل نه غواړم. په مینه او مننې مو د مقالې لوستلو ته رابولم.

په درنښت

شریف الله تنها

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر و شاعرۍ په اړه شرعي حکم

په خپله شاعري کول او یا بل ته د شاعرۍ ورزده کوله په خپل ذات کې کومه بده خبره نه ده،بلکې په عام ډول د ادب علم یوه ښـــایســـتــه او غوره عمل دی،خو د نورو کارونو پڅېر په دې معملې کې هم افراط او تفریط تر سترگو کېږي.

که یو لوري ته ځنې خلک په مطلق ډول شـعر و شـاعري باطلوي،خو بل لوري ته داسـې خلک هم شتون لري چې د شاعرۍ علومو ته ډېر احترام کوي او په دغه احترام کې د انتها تر حده رسېدلي دي.

په دې باب کې معتدله نظریه دا ده،که چېرته په شـاعرۍ کې ښه فکر و خیال راوړل شي نو،غوره او گټور ځیز دی او خدای مه کړه که چا په شـعر و شـاعري کې منفي او ناسـم مقاصد وړاندې کړل،نو دغه ډول شاعرۍ ته ناسمه او مؤضره شاعري ویل کېدای شي.

مثبته او منفي دواړه ډوله شـعرونه د لوســتلو او اورېدلو لپاره تر لاســه کېږي.په حر حال د یو معتدل فکر ځیښــتن به په دې اړه دا پرېکړه کوي چې کوم شخص ښه او د اصولو مطابق شاعري کوي نو ښه کار کوي او چا چې خپلې شاعرۍ ته ناسم رنگ ورکړ،نو ناسم کار کوي.

زما په اند شـعرو شـاعري لکه د ژبې مثال لري، او په پښـتو کې یو متل دی چې خپله ژبه هم کلا ده هم بلا. مطلب دا چې ژبه که ښـــه اســتعمال شي نو د خدای د رضـــامندۍ، د دنیاوي او اخروي گټو ســـبب جوړېدای شي او که بده استعمال شي نو هم خدای ناراض او هم دې دنیا او اخرت برباد.

یا د شـعرو شاعرۍ مثال د یوې تورې او یا کومې بلې وسلې دی، د جهاد لپاره یې کاروې او که د جهاد پر ضد یې کاروې.

شـعرو شـاعري یو وسـله ده چې خدای (ج) یې توان شاعر ته وربښلی دی. دا چې شاعرې د دغې وسلې استعمال په څه ډول کوي اختیار یې د همده په لاس کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله رب العزت په سورة شعراء کې فرمايي:

وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا (الشعراء)

ژباړه: او شاعران چې دي ، په هغوی پسې خو ګُمراهان خلک روان دي. آيا ته نه ګورې چې هغوی په هره کنده کې سرګردان ګرځي او هغه څه وايي چې نه يې کوي. ليکن له هغو خلکو پرته چې ايمان يې راوړ، نيک عملونه يې وکړل، الله تعالی يې ډېر ډېر ياد کړ او چې کله پرې ظلم وشو، نو يواځې بدله يې واخيسته.([1])

پروفيسور شفيق الرحمن د دغو اياتونو په تفسير کې ليکي: ((پورته چې په شاعرانو کوم بد ويلی شوي دي، په هغې کې هغه شاعران نه دي شامل په کومو کې چې دا څلور صفتونه شتون لري. لومړی دا چې هغه به مومن وي. دوهم دا چې نيک عمله او صالح به وي. دريم دا چې الله ج به ډېر ډېر يادوي. څلورم دا چې د کوم ذاتي غرض لپاره به د چا بد نه بيانوي، البته کله چې د ظالمانو په مقابل کې د حق د مرستې لپاره اړتيا پيښه شي، بيا له ژبې څخه هغه کار اخلي، کوم چې مجاهد له تورې او غشي څخه اخلي.)) ([2])

د دغو اياتونو په تفسير کې شيخ ابي ذکريا عبدالسلام الرستمي په تفسير احسن الکلام کې ليکي:((په دې ايات کې د دويمې شبهې ځواب دی. منکرينو به ويل چې نبي (ع) شاعر دی او دا قرآن د ده شعر دی. د منکرينو په نزد دا ثابته وه چې شاعر شعر لره په درغو ښايسته کوي او په خلکو باندې اثر کوي، نو اوس په دريو طريقو سره ځواب ورکوي. په دغه ايات کې د ځواب لومړی طريقه دا ده. استدلال بالصاحب والقرين. يو متل دی چې سړي ته مه ګوره، ملګرو ته يې وګوره. يعنې د شاعرانو ملګري ګمراهان، بدمعاشان او فاسقان وي او د دې نبي (ع) ملګري سجده کوونکي، ژړا کوونکي او د دنيا سره محبت نه کوونکي دي. د ځواب دوهمه طريقه دا ده چې شاعران بې هوده کلام وړاندې کوي او متضادې خبرې کوي. د دنيا د لالچ له امله د چا مدحه او د چا هجوه کوي. او د يَهِيمُون په لفظ کې د وګو تګو اوښانو سره د دوی تشبيه ورکوي چې په هرې کندې کې د خوراک او څښاک په حرص ګرځي او هر چې د دې

[1] قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن
[2] قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن، ص ۱۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن او نبي (ع) حـال دی، نو د هدايت او حکمت له خبرو ډک دی.... دريمه طريقه د ځواب دا ده چې د شـاعرانو قول او عمل مختلف وي. د رسول الله (ص) د محبت شعرونه وايي، خو صورت او سيرت يې د هغه خلاف وي. نورو خلکو ته د نېکو اعمالو، سـخاوت او داسـې نورو ترغيب ورکوي، خو پخپله پرې عمل نه کوي....دا چې په شـاعرانو کې په حقيقي مانا مومنان هم شـته لکه په صـحابه کرامو کې حسان بن ثابت (ض) او نور، نو له دې امله د هغوی استثناء کوي او څلور صفتونه ذکر کوي ايمان، عمل صـالح، ذکر کثير او بدله يا انتقام اخيستل. يعنې د دوی په اشعارو کې ايمان او اعمال صالحو ته ترغيب وي، د الله تعالی په حمد او ثنا باندې مشـتمل وي. هر کله چې کافران د نبي(ع) د مسـلمانانو او يا د اسـلام هجوه وکړي، نو دوی لپاره د انتصـار او د هغوی په هجوه کې ځوابي شعرونه وايي. ځکه چې دا هم يو ډول جهاد بالسان دی. دا مشهوره خبره ده چې د غشي ټپ جوړېږي خو د ژبې نه.))([3])

په دغو اياتونو کې الله تعالی شاعرانو ته د سرکښانو نسبت کړی دی، خو دا استثناء يې هم ذکر کړې ده او واضـحه يې فرمايلي دي.که په شـاعری کې دغه دغه سـتونزې او خرابی شـتون ونه لري، د ايمان او نېک عمل تقاضـاوې پکې له پامه ونه غورځول شي، شـاعرانه تخيلات د دين او مذهب په خلاف اسـتعمال نه شي، نو پـه دغـه شــاعرې کې هېڅ حرج او تنگي نشــتـه. په دغه ايات الکريم کې د ظالم څخه د غچ اخيسـتنې ذکر په ځانگړي ډول ځکه شوی دی چې په هغه دور کې شاعري د پروپاگنډې لپاره ډېره مؤثره ذريعه گڼل کېده. کوم شـاعر چې به په قصـيده کې د يو چا هجوه بيان کړې وه نو، همدغه قصـيده به د خلکو په ژبو باندې جاري وه.ځينو فاسـقانو د نبي صلی عليه وسلم په اړه داسې اشعار ويلي و چې په دغو شعرونو سره په کفري ټولنه کې پېژندل شوي وو. ځينو صحابه کرمو لکه حضرت حسان بن ثابت (ض) او حضـرت عبدالله بن رواحه (ض) د دغو کافرانو په ځواب کې د نبي(ع) په شان کې نعتيه قصيدې وويلې او په دغو قصيدو کې يې د کُفارو اعتراضونو ته ځوابونه ورکړي و، بلکې د هغوی حقيقت يې ثابت کړ.نو په دغه ايات کې الله (ج) د دغو صحابه کرامو(ض) د شاعری تايد وکړ.

---

[3] تفسير احسن الکلام،شيخ عبدالسلام رستمي: ص، ۳۶۹،۳۷۰،۳۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر په اړه نبي (ع) فرمايي:

ان من الشعر حكمة.([4])

ژباړه: له شک څخه پرته ځينې شعرونه د حکمت درلودونکي وي.

د حکمت ويي(لغت) بېلابېلې معنې لري لکه: عقل، پوهه، ځرکتيا، مصلحت، خير خواهي، غوروالی، درملنه، د يو څيز حقيقت، تدبير، جوړښت، هغه علم چې په هغه کې مشاهده، غور او فکر او په دلايلو سره حقيقت معلومېږي،منطق، فلسفه او داسې نور...

موږ داسې شعرونه لرو چې په هغو کې داسې خبرې ذکر شوي وي چې عقلمند ورڅخه پند اخيستلای شي.لکه يو شاعر ليکي:

د ساعت ټک ټک هسې ټک مه ګڼه

د ژوند په ونه دې د تبر ګوزارونه کېږي

داسې ډېر اشعا به مو تر سترګو شي چې په هغو کې به د د علم او پوهې خبرې راغلي وي. لکه رحمان بابا چې وايي:

کــــــــــر د ګلو کړه چې سيمه دې ګلزار شي

اغزي مه کره په پښو کې به دې ښــــــــــار شي

ته چې بل په غشو ولې هسې پو شــــــــــــه

چې همدا غشی به ستا په لور ګوزار شـــــــــي

ځنې شعرونه داسې هم شته چې انسان ته د ځيرکه اوسېدلو پيغام ورکوي او د دروند خوب له سلسلو يې روباسي. چې لاندې بيتونه يې ښه بېلګه کېدای شي:

---

[4] صحيح البخاري.كتاب الادب.باب مايجوز من الشعر...۶۱۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـــــــره ونه خپله خپله مېوه نیسې

په نارنج کې مې انار لیدلـــــی نه دی

هر سړی د خپل مطلبه پورې یار دی

ما د خـــــدای لپاره یار لیدلی نه دی

دا او داسې نور ډېر شعرونه شته چې په هغو کې شرعي اصول په نظر کې نیول شوي دی او په ټولنه کې د مثبت بدلون لامل کېدلای شي.

د شعر د ویلو لپاره فقهای کرام جلا جلا نظرونه لري.

(۱) حضرت ابن قدامه رحمة الله علیه فرمایي:

د شعر په ویلو کې د هېڅا اختلاف نشته صحابه کرامو(ض) او علماو کرامو شعرونه ویلي او لیکلي دي، خو په عربي شعرونو باندې د پوهېدو لپاره دا اړینه ده چې عربي ژبه سمه زده کړای شي، تر څو د قرآن الکریم،تفسیر او حدیثونو په علومو او معرفت کې اسانوالي پیدا شي.

(۲) ابن العربي رحمة الله علیه فرمایي:

((شعر د خبرو یو ډول دی)).

(۳) امام شافعي رحمة الله علیه فرمایي:

شعر په خپل ذات کې بد نه ښه څېز دی، بلکې ښه شعر ښې خبري او بد شعر بدې خبرې دي.

په هر حال په مستقل او پرلپسې ډول د شعرونو ویلو او لیکلو ته علماو مکرو ویلي دي. ولې چې د نبي(ع) ارشاد مبارک دی فرمایي:

«لان یمتلی جوف احدکم قیحاً خیر له من ان یمتلی شعرًا»[5]

[5] صحیح البخاري.کتاب الادب.باب مایکره ان یکون الغالب علی الانسان الشعرا...۶۱۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که له تاسې څخه د يو کس خېټه له وينو زو[6] څخه ډکه شي، له هغه څخه دا ښه ده چې د هغه خېټه دې د شعرونو څخه ډکه شي.

په پای کې به دومره ووايم چې د داسې شعر ليکل او ويل ستونزمنه ده چې په هغه کې دې شاعر د کره کتنې د نظرونو ښکار جوړ نه شي، خو په شعرو شاعرۍ کې د داسې څه وړاندې کول اسان دي چې په سبب يې شعر او شاعر ته د صفت او ستيانې په نظر وکتل شي.

---

[6] له وينو زو څخه په دلته حقيقي مانا د مسلمان غيبت وي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library